

Täysistunto

Keskiviikko 21.11.2018 klo 14.01—17.54

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 17/2018 vp
Valiokunnan mietintö LaVM 5/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 5/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

17.11 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä esityksessä on kyse syyttäjälaitoksen organisaatiouudistuksesta. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Syyttäjälaitoksesta. Samalla nykyinen syyttäjälaitoksesta annettu laki kumotaan. Esityksen mukaan syyttäjälaitoksen organisaatiota uudistetaan siten, että Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista 11 syyttäjävirastosta muodostetaan yksi Syyttäjälaitos-niminen virasto. Syyttäjälaitos muodostuu jatkossa keskushallintoyksikkönä toimivasta valtakunnansyyttäjän toimistosta ja viidestä viraston osastona toimivasta syyttäjälaitosalueesta.

Kihlakunnansyyttäjän virkanimike muuttuu aluesyyttäjäksi. Ahvenanmaalla säilytetään maakuntasyyttäjän virkanimike. Erikoissyyttäjät toimivat vastedes erikoissyyttäjän virassa. Kaikki virat ovat jatkossa Syyttäjälaitoksen yhteisiä, ja ne sijoittuvat syyttäjälaitosalueelle tai valtakunnansyyttäjän toimistoon. Syyttäjälaitos johtaa aluesyyttäjää, joka nimitetään virkaansa määrääjäksi.

Laissa säädetään edelleen syyttäjän tehtävistä, toimivallasta, tiedonsaantioikeudesta, esteellisyydestä, varallaolosta ja asiamiehenä toimimisesta.

Muilta osin esityksessä tehdään voimassa oleviin säännöksiin lähinnä teknisiä muutoksia.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan uudistuksen taustalla on monia syitä. Syyttäjän tehtävät ovat viime vuosina muuttuneet aikaisempaa vaativammiksi ja monipuolisemmiksi. Vaativien rikosasioiden määrä on kasvanut merkittävästi. Rikosasioissa on yhä useammin kansainvälisiä liityntöjä, ja syyttäjien hoidettavaksi on tullut uusia kansainväliseen oikeudenhoitoon liittyviä tehtäviä. Nämä edellyttävät syyttäjältä erityisosaamista.

Esityksen tavoitteena on parantaa syyttäjälaitoksen toimintaedellytyksiä siten, että resursseja voidaan suunnata enemmän vaativien rikosten käsittelyyn. Keskittämällä syyttäjälaitoksen hallinnon ja tukitoimintojen ohjaamista keskusyksikköön voidaan vapauttaa resursseja syyttäjälaitoksen keskeiseen tehtävään eli syyttämistyöhön.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 118/2018 vp

Arvoisa puhemies! Edellä selostetun sekä saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettua organisaatiouudistusta perusteltuna. Syyttäjän toiminnan ja ratkaisujen yhdenmukaisuuden lisääntyessä kansalaisten oikeusturva ja yhdenvertaisuus lain edessä paranevat. Oikeusturvan kannalta on merkityksellinen myös tavoitteena oleva rikosasioiden käsittelyaikojen lyhentäminen.

Arvoisa puhemies! Muutama sana syyttäjän ja Syyttäjälaitoksen riippumattomuudesta: Ensinnäkin Syyttäjälaitoksen riippumattomuudella on tärkeä merkitys etenkin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeena. Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa korostanut syyttäjien riippumattomuuden merkitystä paitsi syytettyä päätettäessä myös niiden tehtävien kannalta, joita syyttäjällä on esimerkiksi rangaistusmääräystä annettaessa tai tuomioesitystä tehtäessä. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta pitää tarpeellisena, että lakivaliokunta harkitsee Syyttäjälaitoksen riippumattomuutta ja itsenäistä asemaa selventävän säännöksen kirjaamista lakiin.

Lakivaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyjä huomioita perusteltuina. Valiokunnan näkemyksen mukaan 1. lakiehdotuksen 10 §:ää on tarkoitus täydentää siten, että siinä itsenäisen, riippumattoman syyteharkintavallan lisäksi tuodaan esiin se, että syyttäjä tekee itsenäisesti ja riippumattomasti kaikki päätösvaltaansa kuuluvat rikosoikeudellisen vastuun toteuttamista koskevat ratkaisut käsiteltävänä olevassa rikosasiassa.

Sitten ihan muutama sana johtavan aluesyyttäjän määräaikaaisuudesta.

Esityksen perustelujen mukaan syyttäjälueen johtamiseen liittyvät vaatimukset ovat nykyisten yksittäisten syyttäjänvirastojen johtamista suuremmat, mikä edellyttää johtamistehtävässä menestymistä sekä sitoutumista ja motivaatiota. Syyttäjälueen tulee toimia mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, mitä johtavan aluesyyttäjän viran täyttämisen määräajaksi arvioidaan edistävän. Näistä syistä esityksessä katsotaan, että tehtävässä onnistumista tulee määräajoin arvioida. Lakivaliokunta katsoo, että johtavan aluesyyttäjän viran määräaikaaisuutta puoltavat muun muassa edellä esitetyt seikat. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että valtionhallinnon ylimpiin johtamistehtäviin nimitetään pääsääntöisesti viiden vuoden ajaksi.

Tässä todella esitetään enintään viiden vuoden ajaksi nimitettäväksi johtavan aluesyyttäjän virkaan, mutta lakivaliokunnassa asiaa on pohdittu ja lähdetty myös perustuslakivaliokunnan lausunnosta, jossa todetaan näin: ”Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettua vastaavasti lakivaliokunta katsoo, että käytetyn muotoilun eli ’enintään viiden vuoden määräajaksi’ sijasta momentissa on perusteltua käyttää muotoilua ’viiden vuoden määräajaksi’. Tämän lisäksi valiokunta katsoo, että momenttiin on perusteltua lisätä virkamieslakia vastaava muotoilu ’jollei erityisestä syystä ole perusteltua nimittää tätä lyhyemmäksi määräajaksi’. Viimeksi mainittu lisäys voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa virkaan nimitettävä on ennen viiden vuoden määräaikaa saavuttamassa eroamisiän.”

Ja sitten, arvoisa puhemies, lyhyesti virkasuhteen käsittely.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 27 § sisältää säännökset virkasyytteen käsittelystä. Pykälän 1 momentin mukaan valtakunnansyyttäjää ja apulaisvaltakunnansyyttäjää syytetään virkarikoksesta korkeimmassa oikeudessa. Syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Pykälän 2 momentin mukaan valtiosyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on joko oikeuskansleri tai oikeusasiamies. Pykälän 3 momentin mukaan johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää ja apulaissyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on valtakunnansyyttäjää tai hänen määräämänsä syyttäjä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 118/2018 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun 3 momentin mukaisesti johtavan aluesyyttäjän, erikoissyyttäjän, aluesyyttäjän ja apulaissyyttäjän osalta syyteoikeuden käyttöön liittyvä harkinta säilyisi edelleen Syyttäjälaitoksen sisällä. Esityksen perusteluiden mukaan, koska kaikki syyttäjät toimivat jatkossa yhdessä virastossa, määräisi valtakunnansyyttäjä syyttäjän näihin virkarikosasioihin lakiehdotuksen 24 § esteellisyyssäännökset huomioon ottaen. Edelleen perustelujen mukaan syyttäjä voitaisiin määrätä toiselta alueelta tai Valtakunnansyyttäjänviraston toimistosta. Lakivaliokunta nyt kuitenkin katsoo, että syyttäjien virkasyyteasioiden käsittelyn ulkoisen uskottavuuden parantamisen kannalta on perusteltua, että ehdotetusta virkasyytteen käsittelyä koskevasta 27 § 3 momentista poiketen myös alempien syyttäjien virkasyyteasioiden käsittelyn osalta syyteoikeuden käyttöön liittyvä harkintavalta etäännytetään Syyttäjälaitoksen ulkopuolelle. Tämä on erittäin tärkeää Syyttäjälaitoksen yleisen uskottavuuden kannalta.

Sitten vielä tähän loppuun, arvoisa puhemies, voimaantulo. Siitä lakivaliokunta on kantanut huolta, kuten monista muistakin asioista, kun on kuullut operatiivista tasoa, että jää riittävästi aikaa varautua tähän ja valmistautua tähän muutokseen. Lakivaliokunta esittää, että ministeriön esityksestä poiketen nämä lait tulisivat aikaisintaan voimaan syksyllä 2019.

Lakivaliokunnan päätösehdotuksessa meillä on kolme muutosehdotusta, mutta muilta osin tämä meidän mietintömme on yksimielinen.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 17/2018 vp sisältyvien 1.—12. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.